

Vytautas Gudelis

Lietuvos geologas, geografas, profesorius. Gimė 1923-07-13 Kaune. Mirė 2007-07-17 Vilniuje, palaidotas Antakalnio kapinėse.

1933–1941 m. mokėsi Panevėžio gimnazijoje. Mokydamasis domėjosi tolimų kraštų ir jūrų pažinimu, neištirtais egzotiškais kraštais. Baigęs gimnaziją 1941 m. atvyko į Vilnių ir pradėjo studijuoti Vilniaus universitete. Uždarius universitetą 1943–1944 m. dirbo Lietuvos geologijos tarnyboje. 1947 m. baigė universitetą ir gavo fizinės geografijos specialybės diplomą.

1947 m. pradėjo dirbti Vilniaus universiteto Geologijos katedroje. 1950 m. buvo apkaltintas nacionalizmu ir atleistas iš universiteto. Daugeliui žymių mokslininkų užtarus, universitete liko antraeilininku ir buvo priimtas į Lietuvos TSR mokslų akademijos Geologijos ir geografijos institutą moksliniu sekretoriumi. Nuo 1948 m. pradėjo rinkti medžiagą apie Lietuvos pajūrį. 1953 m. parašė disertaciją apie Lietuvos ir Kaliningrado srities pajūrio geologiją ir paleogeografiją, už tai pirmasis Lietuvoje gavo geologijos ir mineralogijos kandidato mokslinį laipsnį.

1954–1963 m. Geologijos ir geografijos institute vadovavo fizinės geografijos ir mineralinių žaliavų sektoriams, organizavo mokslinių darbų leidybą, kūrė naujų tyrimų kryptis, naujus mokslo padalinius, vadovavo aspirantams. 1958 m. kartu su kitais atgaivino Lietuvos geografų draugiją. Lietuvos geologų ir geografų darbai jo dėka tapo plačiau žinomi.

Naudotis įvairiais mokslo šaltiniais ir juos suprasti V. Gudeliui padėjo geras kalbų mokėjimas: jis mokėjo anglų, vokiečių, rusų ir lenkų kalbas, patenkinamai – lotynų ir prancūzų kalbas. Skaitė ir suprato švedišką spaudą.

1963 m. Geologijos institutas buvo atskirtas nuo Mokslų akademijos, tačiau V. Gudelis liko dirbti LMA Geografijos skyriuje. Tolesnė veikla buvo susijusi su šia mokslo struktūra, jai atstovavo, vadovavo, rengė specialistus. 1963–1982 m. buvo tarptautinio žurnalo „Baltica“, 1980–1991 m. – „Geografijos metraščio“ vyriausiasis redaktorius.

1968 m. parašė daktaro disertaciją, 1969 m. jam suteiktas profesoriaus vardas, o 1980 m. išrinktas Lietuvos TSR mokslų akademijos nariu korespondentu, 1994 m. – Lietuvos mokslų akademijos tikroju nariu.

Profesorius V. Gudelis – jūrotyros ir krantotyros pradininkas Lietuvoje. Pirmasis pradėjo ir organizavo Baltijos jūros geologijos, eolodinamikos ir neotektonikos tyrimus. Didžiausią dalį iš 700 publikacijų paskyrė Baltijos jūros ir Lietuvos pajūrio, Kuršių nerijos ir Kuršių marių geologijos ir paleogeografijos klausimams. Sukūrė žinomą pasaulyje lietuvišką jūrų krantotyros mokyklą. Sudarė pirmuosius Baltijos šalių neotektoninius žemėlapius, Kuršių marių nuosėdų ir Baltijos jūros dugno reljefo žemėlapius, Lietuvos holoceno stratigrafinę ir paleogeografinę schemas. Atliko Baltijos jūros krantų morfogenetinį rajonavimą. Parengė ir 1956 m. išleido pirmąjį „Lietuvos geologijos ir fizinės geografijos terminų žodyną“, kuris tapo pamatu dabartinei geologijos terminijai.

Svarbiausi veikalai: „Baltijos jūra“ (1960), „Lietuvos kvartero geologijos ir paleogeografijos apybraiža“ (1961, rusų kalba), „Pabaltijo reljefas ir kvartero dariniai“ (1973, rusų kalba), „Lietuvos įjūris ir pajūris“ (1998). Profesorius V. Gudelis yra knygų „Lietuvos TSR fizinė geografija“ (t. 1, 1958), „Baltijos jūros geologija“ (1976, rusų kalba), „Baltijos jūros raida“ (1979), „Baltijos jūros dugno nuosėdų litostratigrafija ir biostratigrafija“ (1985, rusų kalba), „Pasaulinio vandenyno krantai“ (1985, anglų kalba) vienas iš autorių.

Profesorius buvo mokslo populiarintojas, mokslo žinių skleidėjas, rašė į periodinę spaudą, nesibodėdamas net „Vakarinių naujienų“ ar „Tarybinės Klaipėdos“, kūrė ir eilėraščius.

Akademikas Algimantas Grigelis knygoje apie V. Gudelį rašė, jog profesorius turėjo potraukį tyrinėti lietuvių kalbos terminiją. Knygoje „Lietuvos pajūrio žvejų marinistikos įvardai“ (2006), skirtoje unikaliam ir nepakartojamam Lietuvos pajūrio žvejų marinistikos paveldui, jis

pateikia terminus, surinktus iš įvairių šaltinių, žodynų, literatūros, tačiau svarbiausia – iš gyvosios vietinių žvejų kalbos, kurios atstovų šiuo metu beveik nebeliko.

V. Gudelis buvo daugelio tarptautinių eologijos, geografijos ir okeanologijos organizacijų ir komisijų prezidentas bei viceprezidentas, keturių užsienio draugijų ir komisijų tikrasis narys, daugelio Lietuvos mokslo organizacijų narys. 1959 m. gavo LTSR valstybinę premiją. 1992 m. už žymų mokslinį indėlį tiriant Baltijos jūrą ir jos krantus, taip pat už tarptautinį mokslinių darbų organizavimą suteiktas Upsalos universiteto daktaro garbės vardas. 1994 m. suteiktas tarptautinio fondo „Via Baltica“ premijos laureato vardas. 1995 m. išrinktas Europos krantų apsaugos sąjungos garbės nariu.

Parengė

LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus
mokslinė sekretorė dr. Jadvyga Olechnovičienė;
LMA Organizacinio skyriaus vyriausioji specialistė
Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.

Akademikas Vytautas Gudelis. Sudarytojas ir mokslinis redaktorius Algimantas Grigelis. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2011.

Visuotinė lietuvių enciklopedija.

Nuotrauka iš VLE.